

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Даниела Севдалинова Дончева – Юридически факултет на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“

по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.6 Право, докторска програма „Наказателно право“

Автор: *Красимира Ипократова Ипократова*

Тема: Наказателноправен режим на непълнолетните

Научен ръководител: *доц. д-р Тервел Николов Георгиев*

1. Общо описание на представените материали.

Със заповед № РД-21-1972 от 13.11.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Наказателноправен режим на непълнолетните“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, докторска програма „Наказателно право“. Автор на дисертационния труд е Красимира Ипократова – докторант в задочна форма на обучение към катедра Наказателноправни науки, с научен ръководител доц. д-р Тервел Георгиев от Юридическия факултет на Пловдивски университет "Паисий Хилендарски".

Представеният от докторанта комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл. 36, ал. 1 от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, относно готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- Докторантът е приложил 3 броя статии под печат, за което има представени един брой удостоверение и два броя служебни бележки.
- Представените документи са коректно изготвени и представени в срок.

2. Кратки биографични данни за докторанта.

Докторантът Красимира Ипократова Ипократова е завършила средното си образование през 1992 г. в Хуманитарна гимназия „Д. Благоев“ гр. Пловдив. Завършила е висше образование със степен „магистър по право“ и квалификация „юрист“ в Нов български университет.

Работила е последователно като: юрисконсулт в Община Пловдив, главен юрисконсулт в Дирекция „Местни данъци и такси“ Община Пловдив; юрисконсулт в ТД на НАП-Пловдив; кандидат за младши прокурор – НИП, младши прокурор – Районна прокуратура – Шумен, юрисконсулт – ТД на НАП-Пловдив; следовател в следствен отдел към Софийска градска прокуратура.

Владее английски език на много добро ниво и има необходимите компютърни умения.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Темата за наказателноправния режим на непълнолетните е изключително актуална през последните години и често обществено дискутирана. Повод за това станаха няколко извършени от непълнолетни тежки престъпления против личността на други непълнолетни и малолетни лица. Фокусирането на общественото внимание върху тежестта на трагедията в конкретните случаи манипулативно насочи коментарите в посока премахване на особения режим за наказателна отговорност на непълнолетните наказателноотговорни извършители на престъпления.

Подобни мнения са популистки и изместват съсредоточаването върху дефиниране и решаване на други изключително важни проблеми относно непълнолетните извършители на престъпления, които проблеми не са само правни, а по-скоро са социални, образователни, психологически, интеграционни. Отделен е въпросът, че правните проблеми не се решават само с засилване на наказателноправната репресия по отношение на извършителите.

Целта на автора на дисертационния труд е да изследва наказателноправния режим на непълнолетните, като очертае проблеми и предложи своето решение за тях. За постигане на целта са изпълнени следните задачи: - изследване на значението на възрастта и вменяемостта за наказателна отговорност в исторически план; проследяване на историческото развитие на българската система от наказания за непълнолетните, на особености на процедурата за налагане на наказания на непълнолетните, на особености на наказателноправния режим на непълнолетните, съгласно: а/ действащото национално законодателство; б/международноправните актове на Съвета на Европа и ООН; в/европейското законодателство; направен е анализ на наказанията и институтите, приложими, спрямо непълнолетните и анализ на режима за налагане на възпитателни мерки на непълнолетните; анализ на възстановителното правосъдие, като алтернативен способ на наказателното правосъдие; анализ на международните актове на Съвета на Европа, ООН и европейското законодателство, свързани с възстановителното правосъдие.

4. Познаване на проблема.

Докторантът е работил по темата задълбочено и добросъвестно. Анализирал е правната уредба на наказателноправния режим на непълнолетните. Изследвани всички нормативни актове – вътрешни и международни, които са от значение за анализа. Авторът показва познание на публикациите по темата. Анализирани са международните актове по темата за непълнолетните лица, извършили престъпления.

5. Методика на изследването.

За постигане на научната цел и поставените в дисертацията задачи са използвани общонаучните методи на познание: описание, сравнение, методът на научния анализ и синтез, индуктивният и дедуктивният метод, а така също и частни методи на изследване: сравнително-правният и логико-юридическият.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд.

Дисертационният труд е в обем от 282 страници и се състои от въведение, четири глави и заключение. Всяка от главите включва раздели, означени с римски цифри. Направени са 391 бележки под линия. Използвана е литература на български език от 98 автора и на латиница от 5 автора.

В **Глава Първа** е направен много подбробен исторически преглед, който хронологически проследява зараждането и развитието на наказателноправния режим на непълнолетните от създаването на българската държава през 681 г. до настоящия момент. При извършването на историческия обзор са разграничени следните периоди в българското наказателно право: Периодът на първата българска държава, в което време са се прилагали Византийската еклога, в която за първи път се споменава, че възрастта на извършителя на престъпление се взема предвид за някои видове престъпления, Закона за съдене на людете и Славянската еклога, в които също има условие за минимална възраст на извършителя на определени престъпления с оглед наказателната им отговорност. Следващите периоди са Византийското владичество и Втората българска държава, когато се появява правният сборник - Синтагмата на Матей Властар, съдържащ текстове относно разграничаването на волните (умишлените) и неволните (непредпазливите) убийства и било въведено минимална възраст за наказателна отговорност – 7 години. Като следващ период е посочен Османското владичество, през който се прилагат Османският наказателен закон, българското обичайно наказателно право и Закона на Константин Юстиниан, като във всички тях има текстове, касаещи възможността за ангажиране на наказателна отговорност с оглед възрастта на извършителя. В периода на Третата българска държава се приемат различни актове с нормативен характер, които имат значение за наказателноправния режим на непълнолетните, а именно: Устав за наказанията, които мировите съдии могат да налагат, Наказателен закон, Закон за съдилищата за маловръстни. Следващият исторически период е от 1944-1989 г. През него действа НЗ от 1951, Наказателният кодекс от 1956, Закон за борба против детската престъпност от 1958г., преименуван на Закон за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни през 1961 г., НК от 1968 г. Последният период е от 1989 г. до наши дни. През този период все още действа НК от 1968 г., и урежда актуалния наказателноправния режим на непълнолетните.

Глава Втора от дисертацията е посветена на наказателноправния режим на непълнолетните, с оглед действащото национално законодателство. Тази глава също е разделена на раздели, разглеждащи различни аспекти от него – условията за наказателна отговорност, освобждаването от наказателна отговорност, видовете наказания и редуцирането им, обърнато е внимание на промените в НПК от 2023 г., свързани с режима на непълнолетните, разгледани са мерките по ЗБППМН. Високо оценявам отделеното внимание и изложеното авторово становище относно съществуването на Възпитателни училища-интернати и изразеното мнение относно въвеждането на медиация в случаи на извършени престъпления от непълнолетни. Така би било възможно възстановителното правосъдие и биха се изпълнили препоръките на международните организации в тази връзка.

В **Глава Трета** се разглежда наказателноправният режими на непълнолетните, съгласно международните актове и европейското законодателство. В отделните раздели са анализирани: минималните стандарти на ООН за правораздаване при непълнолетни; международноправните актове на Съвета на Европа, свързани с непълнолетните; Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи; Хартата на основните права на ЕС; Директива относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство (2013/48/ЕС); Директива,

относно процесуалите гаранции на децата, заподозрени или обвиняеми по наказателни производства (2016/800/ЕС).

В **Глава Четвърта** авторът изследва „Възстановително правосъдие“ като нов подход срещу престъпността на непълнолетните. Проследено е неговото зараждане и оформянето на теорията за него в наказателноправната доктрина. Разглежда се понятието за възстановително правосъдие, според различни автори и се дефинира то. По-нататък в главата са изброени и изследвани международноправните актове на Съвета на Европа, свързани с възстановителното правосъдие, обърнато е внимание на международните актове на ООН за възстановително правосъдие, на законодателните актове на ЕС в тази връзка - Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета на ЕС, относно правното положение в наказателното производство на жертвите от престъпления, което препоръчва използването на медиация по наказателни дела, като поставя основата, върху която се развива възстановителното правосъдие, чрез медиация в държавите членки на ЕС и Директива 2012/29/ЕС за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления. В Директивата са указани важни насоки за въвеждането и проложението на възстановителното правосъдие, чрез медиация. Посочени са основни принципи и гаранции, които следва да бъдат включени в правните системи на отделните държави. В заключение авторът излага аргументи „за“ и „против“ възстановителното правосъдие.

Авторовите виждания са обобщени в направените предложения за бъдещо усъвършенстване на законодателството по някои от изследваните в дисертацията въпроси. Изведени са основните изводи и заключения, направени в хода на изложението. Направени са предложения *de lege ferenda*.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката.

Изследването може да бъде положително оценено, тъй като анализира в пълнота проблематиката, като се посочват теоретичните и практически проблеми и се посочват възможности за решаването и преодоляването им.

Авторът много добросъвестно изследва наказателноправния режим на непълнолетните в исторически план и в съвремението, като коректно проследява научната дискусия по поставени правни проблеми и излага своето становище. Текстът е съобразен с последните изменения в законодателството, които касаят темата, като са посочени и относими международни актове. Положително оценявам аргументирането на изказаните тези и направените изводи в теоретичен и практически аспект (стр. 59, стр. 72, стр. 110, стр. 128, стр. 170). Посочването на международните актове, от значение за режима на непълнолетните и очертаването на посоката на промяна на законодателството ни спрямо тях е приносен момент в изследването. Други приносни моменти са направените предложения *de lege ferenda*, с които съм съгласна, но смятам, че за някои не е удачен начинът, по който е направена формулировката като например предложението за промяна чрез допълване на чл. 78а от НК. Адмиравам анализа на възстановителното правосъдие като алтернативен способ на наказателното производство срещу непълнолетни.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд.

Докторантът има три статии: 1. „Исторически преглед на наказателноправния режим на непълнолетните“, приета за печат в Пловдивски университет, Юридически факултет. Научни трудове. Право, т. 5, 2023, Пловдивско университетско издателство.

2. „Международни правни актове на Съвета на Европа, свързани с възстановителното правосъдие на непълнолетни“, приета за печат в списание „Студия юрис“, издание на ЮФ на ПУ.

3.“ Международоправни актове на Съвета на Европа, свързани с наказателноправия режим на непълнолетните“, приета за печат в „Law Journal“, електронно списание на департамент „Право“, НБУ.

9. Лично участие на докторанта.

Представеният дисертационен труд е работен сериозно и добросъвестно. Проучена и анализирана е съществуващата по темата литература, представени са научни дискусии на различни автори по поставени проблеми, мотивирано е изразено авторското мнение по тях.

10. Автореферат.

Авторефератът отговаря на изискванията и отразява коректно съдържанието на дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Критичните ми бележки към представения от дисертанта труд основно касаят непрецизния терминологичен език. Считаю, че макар и принципно правилни предложенията de lege ferenda трябва да бъдат добре обмислени и формулирани, защото в противен случай ще се създадат други проблеми.

12. Лични впечатления.

Впечатленията ми за Красимира Ипокротова Ипокротова са отлични. Тя е добър професионалист, отговорен и съвестен човек. Работи много системно и целенасочено по дисертационния си труд, като показва старание и мотивираност.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на Юридическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантът Красимира Ипокротова Ипокротова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения, демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята положителна оценка за рецензирания дисертационен труд, постигнати резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Красимира Ипокротова Ипокротова в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6 Право, докторска програма „Наказателно право“.

25.01.2024 г.

Рецензент:

/доц. д-р Даниела Дончева/